

CÍLOVÉ SPORTY

František Táborský

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA
ORGANIZACE
HISTORIE

biatlon • boccia raffa • boča • boules • bowling • bumerang • curling • disk accuracy • disk golf • dráhový golf • golf • gorodky • karambol • krocket • kuše • kuželky • lawn bowling • lukostřelba • metaná • moderní pětiboj • paintball • pétanque • pool • snooker • sportovní rybářství (zásah cíle) • sportovní střelba • střelba na kovové siluety • šipky • woodball

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

František Tábořský

Cílové sporty

Základní pravidla – organizace – historie

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
obchod@gradapublishing.cz, www.grada.cz
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 2718. publikaci

Odpovědná redaktorka Magdalena Hrábková
Jazyková úprava Michala Benešová
Sazba Květa Chudomelková
Ilustrace Kateřina Novotná
Fotografie František Dvořák, Daniel Hrdlička, Robin Parkan a archiv autora
Fotografie na obálce Michal Dusil
Počet stran 144
První vydání, Praha 2007
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2007
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2007

ISBN 978-80-247-1637-4 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6036-0 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2011

Obsah

Předmluva	6
------------------	---

Cílové sporty	8
----------------------	---

Golfový typ

Golf	12
Dráhový golf	19
Kroket	25
Woodball	30
Disk golf	35

Curlingový typ

Curling	38
Metaná	42
Lawn bowling	45
Pétanque	48
Boules	52
Boccia raffa	55
Boča	59

Kuželkový typ

Kuželky	62
Bowling	67
Gorodky	72

Kulečnickový typ

Snooker	75
Pool	80
Karambol	84

Šipkový typ

Šipky	88
Disk accuracy	94
Bumerang	97
Sportovní rybářství (zásah cíle)	100

Střelecký typ

Sportovní střelba	104
Biatlon	111
Moderní pětiboj	115
Střelba na kovové siluety	118
Paintball	121
Lukostřelba	125
Kuše	133

Abecední seznam

cílových sportů	137
------------------------	-----

Rejstřík zkratk

	138
--	-----

Literatura

	142
--	-----

Předmluva

V roce 2004 vyšel v nakladatelství Grada Publishing první díl publikace *Sportovní hry – sporty známé i neznámé* a o rok později také díl druhý. Během příprav obou textů jsem byl občas dotazován, zda se tam objeví také informace o golfu, curlingu, boče... Odpovídal jsem a vysvětloval, proč do těchto knih nemohu tato sportovní odvětví zařadit. A po vydání knížek jsem opět objasňoval, proč tyto sporty v obsahu chybí.

Veškerá nedorozumění vyplývají z rozsáhlosti, pružnosti a neujasněnosti pojmů „sport“, „hra“ a „sportovní hra“ a z rozdílného vnímání jejich významu. Tak například golf. Říkáme „půjdeme si zahrát“. Přitom se můžeme jen příjemně pobavit (sami se sebou, s přáteli, s obchodními partnery) nebo podstoupit vzrušení ze soutěže proti jiným (často lepším, které však díky různým handicapům můžeme porazit) či si dokonce jako profesionálové vydělat (a přeměnit tak svou původní nezávaznou pohybovou aktivitu na činnost v podstatě pracovní). Golf je bezesporu zábavou, hrou, sportem a dokonce také zaměstnáním. V žádném případě však není „sportovní hrou“. Předpokladem však je, že přijmeme všeobecně uznávanou definici „sportovní hry“, kterou jsme důkladně objasnili ve výše zmíněných knížkách.

Golf, curling, boča a další jim podobné sporty mají se sportovními hrami zajisté mnoho podobného. V mnohém podstatném se ale výrazně odlišují. Vytvářejí samostatnou skupinu sportovních odvětví, kterou nazýváme **cílové sporty**. V úvodní kapitole této knihy se budeme jejich společnými i rozdílnými klasifikačními znaky zabývat podrobněji.

Ne všechny zde popisované sporty mají dlouholetou tradici a již po deseti letech ověřovaná a ustálená pravidla. Některé jsou velice mladé a pro většinu světa neznámé a dosud neobjevené. Některé mají v podstatě jedinou podobu, jiné zahrnují desítky různých, často se měnících soutěžních disciplín. Některé z nich úporně vyhledávají možnosti prosazení ve stále rostoucím konkurenčním souboji, jiné se těší mimořádné pozornosti tisku, televize a sponzorů. Všem je ale společné – a to bylo hledisko našeho výběru – že o ně pečují mezinárodní sportovní organizace, pořádající své celosvětové vrcholné soutěže podle vlastních, svými členy jednotně přijímaných předpisů.

Tak jako v předchozích případech bylo pro konečnou podobu zde předkládaného textu zapotřebí vyhledat, shromáždit, roztrždit, vyhodnotit, vybrat a zpřístupnit nesmírné množství informací a údajů. Některé byly dostupné snadno, jiné takřka po detektivním pátrání. Neobešel bych se přitom bez pomoci, odkazů a rad mnoha zasvěcených. Byli mezi nimi čeští i zahraniční činovníci sportovních svazů i kolegové a studenti FTVS UK. Všem, veřejnosti často neznámým, patří mé poděkování. Za jakékoliv další případné připomínky či upřesňující doplnění budu vděčný.

doc. PhDr. František Tábořský, CSc.

frantisektaborsky@seznam.cz

Cílové sporty

Cílovým sportům i sportovním hrám, jak je obsaženo již v jejich názvu, jsou společně všechny charakteristiky, které nějaký obor lidské činnosti vřadí do kategorie „sport“. Z organizačního hlediska to znamená, že je vytvořena síť řídicích orgánů na různých úrovních (místní, regionální, národní, kontinentální, světové). Hlavním úkolem těchto institucí je péče o sportovní soutěže, které odpovídají rozsahu jejich působnosti (například přebor města, mistrovství republiky či mistrovství světa). Při zajišťování těchto soutěží se opírají o obecně přijímaná pravidla, řády a směrnice. Soutěžící, chtějí-li uspět, se musí těmto podmínkám dobrovolně přizpůsobit. Disciplinární řády pamatují na různá porušení pravidel celým rejstříkem různých sankcí. Soutěžící sportovci se ale na soutěže také připravují, často v dlouhodobém procesu sportovního tréninku. Původní „sportsman“ tak již není sám pouze s kolegy ze svého družstva a se soupeři. Vrcholný sportovec může být obklopen celým realizačním týmem (trenér s případnými asistenty, manažer, obchodní jednatel, lékař, masér, fyzioterapeut, psycholog, videotechnik atd.). Při soutěži se pak objevuje další dělba rolí: organizátoři (zajišťující ubytování, stravování, transport, lékařské zajištění, dále masmédia, sponzoři apod.), čínovníci sportovního svazu (delegáti, rozhodčí, časoměřiči, zapisovatelé atd.), případně nezávislí kontrolóři (antidopingoví komisaři).

Sport má mnoho podob a proměnlivých tváří. Je živý a ustavičně se vyvíjí. V množství různých sportovních odvětví a disciplín se dá dnes již jen s obtížemi orientovat. Sporty jsou proto podle různých kritérií a společných znaků „škatulkovány“. Máme tak sporty týmové či individuální, kondiční, estetické či úpolové, sporty na sněhu, ve vodě, ve vzduchu, venkovní či halové, motoristické, se zvířaty apod. Díky některým navzájem se prostupujícím hlediskům mohou určité sporty patřit i do více různých skupin.

Sportovní hry jsou ale skupinou sportů, která je svou definicí vymezena zcela jednoznačně. Sportovní hra je soutěživá činnost dvou soupeřů v jednotném prostoru a čase, kteří podle institucionálně schválených pravidel usilují o prokázání vlastní převahy lepším ovládním společného předmětu. Sportovním hrám jsou nejvíce blízké sporty úpolové (box, zápas, judo, šerm apod.), kterým ale chybí společný předmět.

Žádný z cílových sportů popisovaných v této knížce uvedené definici sportovních her neodpovídá. Téměř vždy chybí „ovládání společného předmětu“. Zpravidla žádný společný předmět není. Pokud ano (např. „prasátko“ v pétanque), soupeři neprokazují vlastní převahu při jeho ovládní. Až na

jednu výjimku. Tou jsou cílové sporty kulečnickového typu, které mají ke sportovním hrám velice blízko. U nich jsou společné předměty nejméně tři (karambol), ale může jich být také dvacet dva (snooker). U sportovních her je společný předmět téměř výhradně pouze jeden. Jen ve dvou sportovních hrách (ringo a double disc court) mohou být společné předměty dva.

U některých cílových sportů je základem celé soutěže, stejně jako ve sportovních hrách, souboj dvou soupeřů (boča, snooker, šipky, vyřazovací závody v lukostřelbě). Soupeři se ale ve svých aktivitách střídají (boča, snooker, šipky) nebo soutěží současně, avšak na vlastní cíle (lukostřelba). Navíc: soutěžící v cílových sportech nesmějí svého soupeře nijak přímo omezovat a nemusejí okamžitě reagovat. Na případné rozhodnutí, jak zahrát tágem do hrací koule (snooker) nebo jak hodit svůj kámen (curling), mají, na rozdíl od sportovních her, dostatek času.

Jednotčím znakem všech cílových sportů je snaha přiblížit svůj soutěžní předmět (míček, koule, kamenný kotouč, šipka, bumerang, kulka, šíp apod.) co nejbližší nebo co nejpřesněji ke stanovenému cíli, případně zasáhnou tento cíl tak, aby byl zasažen další cíl (např. hrací a hraná koule v kulečnickových hrách). K tomu jsou zapotřebí především velice jemné koordinační dovednosti ve spojení „oko – ruka“. To je nezbytným předpokladem úspěchu rovněž ve sportovních hrách (střelba na koš, přihrávka, umístění míčku do pole soupeře apod.). Avšak u cílových sportů chybí současný aktivní odpor soupeře a není tudíž tolik zvýrazněna složka kondiční.

Pod pojmem **cílový sport** tedy rozumíme soutěživou činnost, která je vymezena institucionálně schválenými pravidly a ve které je úkolem co nepřesnější vypuštění soutěžních předmětů s ohledem na určený cíl.

Z praktických důvodů jsou zde uváděné cílové sporty rozděleny do šesti skupin, které se od sebe v některých znacích odlišují:

- **Golfový typ:** úkolem těchto sportů je dopravit vlastní soutěžní předmět (míček, kouli, disk) do určeného prostoru (jamka, branka, koš). K tomuto účelu se (s výjimkou disk golfu) používají speciálně upravené hole.
- **Curlingový typ:** úkolem je dopravit vlastní soutěžní předměty (kamenné kotouče, koule) co nejbližší k cíli umístěnému na zemi. Cíl je pevně plošně vyznačen ve standardní vzdálenosti (curling, metaná) nebo je to trojrozměrný předmět (malá kulička), který je na začátku jednotlivých kol soutěže vhašován volně do určeného prostoru. Jeho vzdálenost od soutěžících je tedy v jednotlivých kolech různá, případně se také v rámci jednoho kola může po zásahu hrací koulí změnit.

- **Kuželkový typ:** úkolem je porazit co největší počet předmětů (kuželek) nebo tyto předměty (válečky) vyrazit z cílového prostoru. Vzdálenosti jsou standardní a prostředkem zásahů jsou odhazované koule nebo hole (gorodky).
- **Kulečnickový typ:** úkolem je zasáhnout hrací koulí další hranou kouli tak, aby byla dopravena do některého z otvorů na kraji kulečnickového stolu (snooker, pool) nebo aby stanoveným způsobem zasáhla kouli třetí (karambol). Ke strkům do hrací koule se používá speciální hůl (tágo).
- **Šipkový typ:** úkolem je zasáhnout pevný cíl, který je umístěn ve standardní vzdálenosti. Prostředky zásahu (šipky, disk, bumerang) jsou odhazovány přímo z ruky nebo s pomocí rybářského prutu (zátěž na konci šňůry).
- **Střelecký typ:** úkolem je co nejpřesnější zásah většinou pevného, ale též pohyblivého cíle. Prostředkem zásahu jsou kulky, broky či šípky vystřelované z různých ručních zbraní (palné zbraně, luky, kuše). Vzdálenost cíle je zpravidla standardní, avšak může být také proměnlivá. Cíl má nejčastěji podobu kruhového terče. Ten má bodově nejvíce ohodnocený střed a je rozdělen na další zóny (ve většině případů to jsou soustředná kruhová pásma). Bodové ohodnocení zásahů se pak se vzdáleností od středu terče postupně snižuje. Do skupiny cílových sportů střeleckého typu je zařazen také biatlon a moderní pětiboj, u kterých je střelba pouze jednou ze soutěžních disciplín.

O cílové sporty pečuje množství nadnárodních sportovních organizací. Jsou to především celosvětové, kontinentální a národní instituce, které jsou zaměřeny na jednotlivé sporty. V tomto ohledu nás zajímají organizace světové, evropské a české. Vedle nich existuje také celá řada organizací, které mají multisportovní charakter. Nejdůležitější z nich je Mezinárodní

olympijský výbor (International Olympic Committee, IOC). Z cílových sportů jsou na programu **letních olympijských her** sportovní střelba, ve spojení s ní také moderní pětiboj a lukostřelba. Na programu

zimních olympijských her je curling a biatlon. Jiným cílovým sportům IOC přiznává přidružený status: golf, boules, bowling a společně tři kulečnickové sporty (snooker, pool, karambol). Další pak o tento status usilují.

Kromě olympijských her jsou však pořádány ještě jiné významné sportovní soutěže, které mají ve svém programu více sportů, z nichž některé patří mezi cílové. Tyto soutěže lze rozdělit podle geografického nebo resortního hlediska. Z územního hlediska jsou zřejmě nejvýznamnější Světové

hry (World Games). Zaštiťuje je Mezinárodní asociace světových her (International World Games Association, IWGA). **Světové hry** se konají každé čtyři roky, vždy v lichém roce následujícím po letních OH. Na programu Světových her jsou z cílových sportů pétanque, boules, kuželky, bowling, snooker, pool, karambol, rybolovná technika (casting) a polní lukostřelba.

Z rezortního hlediska jsou nejsledovanější soutěže pro **zdravotně postižené sportovce**. Koordinační charakter cílových sportů a jejich poměrně nízká kondiční náročnost jsou důvodem, proč v podstatě každý cílový sport svá pravidla pro tyto sportovce různým způsobem upravuje. Pro potřeby zdravotně postižených byl vytvořen také jeden cílový sport s originálními pravidly – boča. Ze sportovních soutěží pro zdravotně postižené jsou v celosvětovém měřítku nejvýznamnější deaflympiády, paralympiády a speciální olympiády.

Deaflympiády (dříve Světové hry neslyšících) se, s ohledem na zvláštní způsob postižení soutěžících a jejich dorozumívání, konají samostatně. Řídící organizací je Comité International des Sports des Sourds (CISS). Neslyšící se, na rozdíl od jiných druhů zdravotního postižení, nedělí do různých startovních tříd. Pravidla soutěží se od pravidel pro nepostižené sportovce v podstatě neodlišují. Letní a zimní deaflympiády se konají ve čtyřletých cyklech, vždy v lichém roce, který následuje po OH. Na programu letních deaflympiád bývá z cílových sportů bowling a sportovní střelba.

Paralympiády jsou od roku 1960 organizovány bezprostředně po skončení OH. Pečuje o ně International Paralympic Committee (IPC) v úzké spolupráci s IOC. Na programu letních paralympiád jsou z cílových sportů boča, lukostřelba a sportovní střelba, na programu zimních paralympiád pak curling a od roku 2006 taktéž biatlon.

Speciální olympiády jsou určeny mentálně postiženým sportovcům. Mezinárodní patronát nad nimi vykonává Special Olympics (SO). Hnutí založila v USA v roce 1960 Eunice Kennedy. V roce 1988 se SO dočkalo také uznání IOC. Rytmus pořádání je opět čtyřletý, vždy v roce následujícím po OH. V roce 2005 se uskutečnila osmá zimní a v roce 2007 se bude konat již dvanáctá letní speciální olympiáda. Na letním programu bývají z cílových sportů soutěže v golfu, boče a bowlingu.

golf

Soutěžící na golfovém hřišti odpalují pomocí holí s různě tvarovanou hlavou svůj míček tak, aby ho postupně dopravili na co nejmenší počet úderů do osmnácti jamek.

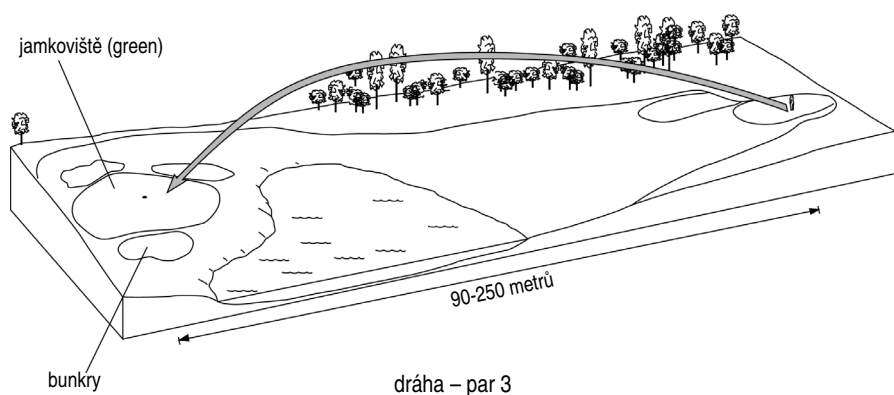
Soutěžní prostor

Golfové hřiště je umístěno ve zvlněném přírodním terénu. Proto je každé golfové hřiště svou podobou naprosto originální. Na klasickém soutěžním hřišti je **osmnáct drah**. Každá dráha začíná prostorem **odpaliště** (tee), ze kterého se provádí první odpal míčku (drive). Výška trávníku zde má mít 0,8 až 1 centimetr. Odpaliště je obdélníkové, případně čtvercové, délky stran odpovídají přibližně délce dvou holí. Na každé dráze je několik odpališť – pro profesionály muže, profesionály ženy a pro amatéry. Na konci dráhy je prostor **jamkoviště** (green). Zde je dokonale udržovaný a krátce sestřižený trávník (jeho výška by měla být 0,2–0,4 centimetru). **Jamka** má průměr 10,8 centimetru a hloubku 10 centimetru. Pro lepší viditelnost z větší vzdálenosti je označována tyčí s praporkem.

Mezi odpalištěm a jamkovištěm je pásma udržovaného trávníku (fairway), které se výrazně odlišuje od přírodního okolí a má šířku od 23 do 56 metrů (25 až 60 yardů). Výška trávníku na fairway má být 1,1 až 1,9 centimetru. Podél i napříč dráhy mohou být umístěny přirozené či umělé vodní překážky (jezíčko, potůček) nebo písečné plochy, tzv. bunkry. Ty jsou převážně v místech dopadů míčků po prvním odpalu nebo v blízkosti jamkoviště. Vlastní dráha pak bývá obklopena přírodním, nepřilíh upraveným prostředím. Délka drah (od odpaliště k jamce) se pohybuje v rozmezí mezi 95 až 550 metry (100 až 600 yardů). Vzdálenosti pro ženy jsou asi o deset procent kratší. Celková délka osmnácti drah je pak nejčastěji kolem 5 až 6 kilometrů.

Pro stavbu hřiště s osmnácti jamkami je zapotřebí plocha 50 až 150 hektarů. Náklady na jeho stavbu a další vybavení se mohou pohybovat mezi 25 až 200 miliony korun. Několik milionů ročně stojí údržba hřiště.

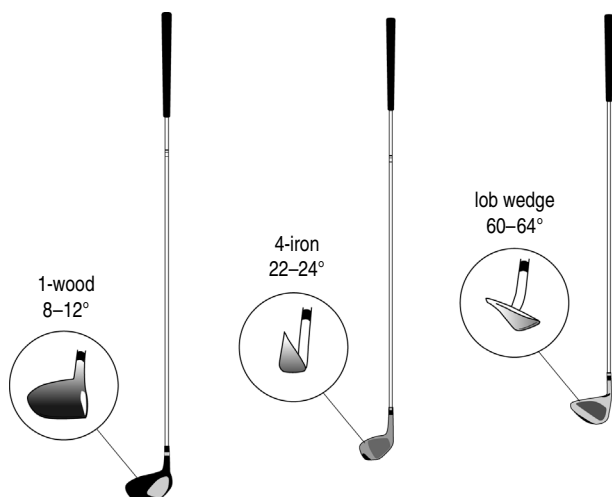
Pro každou dráhu je podle její délky a obtížnosti terénu určena **norma** (par), která udává ideální počet odpalů (úderů) k zahrání míčku do jamky. Dráhy dlouhé 90 až 250 metrů mají obvykle par 3 (viz obrázek dráhy), dráhy dlouhé 250 až 440 metrů par 4 a dráhy dlouhé 440 až 550 metrů par 5. Součet

norem pro jednotlivé dráhy (parů jednotlivých jamek) pak udává normu hřiště (par hřiště), která bývá obvykle mezi 70 a 72 úderů. Podaří-li se umístit míček do jamky na menší počet úderů, než je norma, uplatňuje se zvláštní názvosloví. O jeden úder méně než par jamky = birdie, o dva úderů méně než par jamky = eagle a o tři úderů méně = albatros. Zcela mimořádně se může podařit zahrát jamku na jediný úder = hole-in-one. Nejdelší hole-in-one se podařil v roce 1965 na hřišti v Miracle Hills (USA) na dráze dlouhé 447 yardů (necelých 409 metrů). Nejdelší dráha na světě se nachází v japonském Satsuki. Od odpaliště k jamce měří 870 metrů a její par je 7.

Soutěžní náčiní

K úderům do míčku jsou používány různě dlouhé, různě těžké a odlišně tvarované **hole**. Pro odpaly na velké vzdálenosti se používají tzv. **dřeva** (woods), která jsou očíslována podle délky násady (shaft) a podle sklonu úderné plochy (loft), zpravidla od 1 do 7. Číslo jedna má například sklon úderné plochy mezi 8 až 12 stupni, číslo pět pak mezi 19 až 21 stupni. Navzdory názvu nemusí být hlava těchto holí ze dřeva, materiálem může být i kov (hliník, titan), kovové slitiny, karbon nebo umělé hmoty. Pro přiblížení míčku k jamce se uplatňují tzv. **železa** (irons), která mají vždy kovovou hlavu. Čísloují se podle sklonu úderné plochy od 1 do 10. Například železo 3 má sklon 17 až 19, železo 6 sklon 30 až 32 a železo 9 pak 42 až 44 stupňů. Čím je číselné označení hole nižší, tím je dráha letu míčku plošší a delší. Pro zvláštní situace, při odpalech z písku nebo z vysoké trávy, lze používat hole označované jako **wedge**. Tyto hole mají mimořádně velký

sklon hlavy (47 až 64 stupňů). Pro údery v jamkovišti, při dopravě míčku do jamky, se uplatňují hole s přímou rovnou hlavou (sklon 3 až 4 stupně), tzv. **putter**.

míček s kolíčkem

Míčky pro golf mají v současnosti většinou pevné (profesionální mohou mít i tekuté) jádro, které je obaleno až třemi plastovými vrstvami. Tradičně má míček bílou barvu, začaly se však vyrábět i míčky jinak zbarvené. Mírně důlkovaný povrch míčku zlepšuje účinnost odpalů a jeho letové vlastnosti. Hmotnost míčku nesmí překročit 45,93 gramu. Jeho průměr je nejméně 42,67 milimetru. Při prvním úderu z každého odpaliště lze míček položit na plošku nízkého zapichovacího **kolíčku** (tee), který je vyroben ze dřeva či umělé hmoty.

Soutěží

Soutěží spolu jednotlivci (muži či ženy) nebo družstva. Ta mohou být dvojčlenná, tříčlenná nebo čtyřčlenná. Hráči jsou oblečeni do dlouhých kalhot a trička s límečkem. Speciální obuv je kožená, na podrážkách může mít kolíčky z umělé hmoty nebo kovu. Pro lepší držení hole mívají hráči na jedné ruce také koženou rukavici. Během jedné soutěže smí hráč golfu použít pouze **čtrnáct holí**, které si předem vybere podle charakteru hřiště. Hole